

DISPUTATIO
CONJUGIO

Dei Opt. Max. auspicio,

S U B P R A E S I D I O

Admodum Reverendi & Excellentissimi V I R I ,

DN. AESCHILLI PETRAEI
S.S. Theol. Doct. & in Regia ac florenti Acad. Abo-
ensi Profess. Prim: Nec non ejusdem Civitatis, utri-
usq; Ecclesiae Pastoris vigilantissimi, Præceptoris
ac Mecœnatis sui æternum honorandi,

Publicè Proponit

ANDREAS JOANNIS LANDERWETTER
W-Gothus.

Ad diem 13. Aprilis, horis antemeridianis consuetis,
in Auditorio Majori Anno 1649.

•(55)(55)•

•(:)•

A B O E,

Imprimebat Petrus Wald/ Acad. Typogr. Anno 1649.

Reverendis, Prudentia Conspicuis, Doctissimis
ac Humanissimis VIRIS

DN. ZACHARIAE
JOHANNIS Stachæo,
Ecclæsa Pernoënsis Pastori
dignissimo, ejusdemq; con-
tractus Präposito meritif-
fimo, benefactori hono-
rando.

DN. LAURENTIO
HAQUINI Neohel-
singforsensis Consuli Pru-
dentissimo, Patriotæ & be-
nefactori quo vis honoris
& officij genere prosequen-
do.

Dn_. GEORGIO PETRI
Orlando, Neohelsing-
forsensis, Pastori vigilan-
tissimo, conterraneo, fauto-
ri ac benefactori colendo.

Dn_. FRANCISCO
Stochman/ Ejusdem Ci-
vitatis Consuli prudentissi-
mo, fautori plurimum suspi-
ciendo.

Dn_. SIGFRIDO Verbi
Divini Comministro in-
Borgo impigerrimo, fau-
tori & amico peramando.

Dn_. GABRIELI JO-
HANNIS, Unius legio-
nis peditum Logista expe-
ditissimo, amico singulari-

Exercitium hoc Disputatorium in arrham
grati animi dat, dedicatq;

ANDREA S Landweer.
Author & Respondens.

Thesis Prima.

Rerum omnium creator ac conservator DEUS
Ter, optimus maximus, Cum ad multiplicationem
ac conservationem brutorum animalium, primò sub
initium creationis, marem ac foeminam creasset, & in
qualibet specie, ut bonum necessarium, pro ejusdem p-
fectione ac conservatione eam promiscuam consti-
tuisset, hominemq; in gradu perfectiori ad imagi-
nem DEI condidisset, ej non esse bonū, tam respectu
ipsius Adami, quam respectu speciei humana, bono conjugij
carere videns: Sacrum itaq; conjugium, in ipso inte-
gritatis statu instituit, dicendo: Non est bonum, homine
esse solum, faciamus ej adjutorium quod sit coram ipso. Gen. 2.
v. 18. Vel, ut Tremellius vertit, Commodum ipsi, id est,
naturali specie & forma duximus ex iuris vocationisq; consor-
tium officierum particeps, quod sis tanquam alter ipse.

2. Sacri conjugij tractationem, cum ob dignita-
tem, tum utilitatem & jucunditatem consideratione
esse dignissimam, calculo eruditorum habemus, co-
rumq; prouinde placidae censuræ, certis cancellis inclu-
sam, etiam hanc nostram qualemqualem committen-
dam ducimus. Primò a. antecedentia quædam ipsius
conjugij, quæ sponsalia appellari consueverunt, brevi-
ter proposituri: deinde ipsum conjugium consideratu-
xi: Postremo deniq; ad oppositum, videlicet, Divore-
tium, accessum facturi.

3. Usum verò sponsaliorum longè antiquissimum

fuisse, exempla è Saero codice deprompta testantur..
Sponsi filiarum Lothi cum iudee ēcclius emissi Sodoma & Co-
mori confligrarent, verū que ipsiis non dum traditæ, ipius Gene-
ri dicuntur Gen. 19. v. 14. Cap. 29. Rachel despontatur
Jacob, Cap. 24. Rebecea despontatur Iacob.

4. Causa autem cur *Sponsalia* olim in Ecclesia in-
stituta fuerunt, & hodiè conserventur, est 1. *Necessitas*, ut
prius animorum conjunctic inter contrahentes stabili-
atur, quām corporum copulatio, concedatur & interim
exploretur, nunquid fortè sit, quod matrimonij con-
summationem impedit. 2. *Honestas publica*, quæ
fortè violaretur, si simulac promissiones & stipulatio-
nes, de nuptijs factæ essent, indultus esset concubitus.

5. Sunt autem *Sponsalia* promissio & stipulatio, futu-
rarium nuptiarum, recte atq; ordine inter eos, quibus
jure Divino licet, facta & suo tempore necessaria, im-
plenda promissio. Stipulatione veteres utebantur in-
spondendo uxores futuras. Hinc omnis stipulatio &
promissio dotis, *Sponsio* appellata. Qui verò puel-
lam spondet, *Sponsor*, quæ spondetur, *Sponsa*, & cui spon-
detur *Sponsus*; actus autem hic publicus, *Sponsalia*, appel-
latur..

6. Promissiones & stipulationes hujusmodi, non
solum inter præsentes, verū etiam inter absentes ha-
beri poslunt; Sic Abraham despondebat filio suo Iacob Uxo-
rem Rebeccam, per famulum suum. Gen. 24.

7. Sponsalia alia dicuntur *Publica*, quæ palam co-
ram pluribus, fide dignis, parentum ac tutorum con-
sensu, accedenteq; benedictione Sacerdotali, constitu-
untur.. Alia *Clandestina*, quæ nullis adhibitis testibus,
inter virum & mulierem clanculum & ijs ignorantibus
quorum consensus requiritur, contrahuntur; tamen-
quam-

quamvis mille intervenerint testes, absq; parentum ac tutorum consensu & scientia, clandestina merito censenda sunt,

8. Alia sunt *Pura*, quibus sine ullius conditionis adjectione Conjugium promittitur, ut inde statim efficiatur nascatur obligatio & actio ad conpellendum cum, qui nuptias consummare recusat. *Talia fuerunt initia inter Iacobum & Rebeccam*, interventu ministri alegati ab Abraham Gen. 24: 49. Alia *Conditionalia*, quibus cohæret conditio, sub qua sponsalia promittuntur, qualia leguntur inter *Labanem & Iacobum*, de nuptijs *Rachelis*, sub conditione servitij septennalis Gen. 29. v. 18. 19. Ipsius quoq; Saulis promittentis Davidi filiam suam Micholin Uxorem, cum pacto sicutum præputia Philistinorum afferret 1. Sam. 18. v. 24.

9. Quidā sic dividunt Sponsalia: alia sunt (ut vocant) de *præsenti*, suntq; promissiones nuptiarum, sive conjugij, per verba *præsentis temporis* conceptas & expressas, ut: accipio te in uxorem; accipio te in maritum. Et alia de *Futuro*, quæ sunt conventiones seu contractus, per verba *futuri temporis* conceptos, expressos & enunciatorum: Ut ducam te in uxorem. Distinctionem hanc quia Lutherus retinuit, ac nostræ Ecclesiæ, inquit Chemnitius, Tract. de Conjug. eam sequuntur, rationes ac fundamenta nota esse debent in Scriptura.

10. In Scriptura enim V. & N. T. desponsata, & habetur & vocatur, Uxor, seu conjunx, ut Deut. 22. v. 23. Si quis Sponsam alterius violaverit, lapidis obruatur. Hoc est, puniatur ut adulter, ac ratio additur, quia humiliavit uxorem proximi sui. Et Gen. 19. v. 14. Sponsi filiarum Loth, quæ virgines adhuc erant, vocatur generi. ac Matth. 1: v. 10. de Maria, quæ tantum desponsata erat, dicit Angel ad Josephum: Noli timere Mariam uxorem seu Coniugem

tusim ad te recipere. Huc pertinet etiam illud Hos. 2. v. 19.
Desponsabo te mihi in sempiternum.

ii. Quia igitur Scriptura ita judicat de veris **sponsalibus**: Ecclesia ut repremeret levitatem profanam in contrahendis & rescindendis rursus tractatibus conjugij: Quorum se DEUS ipse & authorum & conciliatorum profitetur Gen. 2. v. 22. Matth. 19. v. 6 Mal. 2. v. 14. Distinctionem illam inter **sponsalia de futuro**, & de **presenti** & probavit & recepit: non à *Canonistis* vel *Scholasticis* primum exco^gitatam. Sed à *veteris Ecclesiae Doctos* ribus monstratam ac traditam, quorum sententiae alle^gantur apud *Lombardum lib. 4. dist. 27.* & apud *Gratianum, causa 27. Quæst. 2.*

12. Vocantur autem **sponsalia de futuro**, quæ per verba de futuro concipiuntur, ut: promitto quod dabo tibi, accipiam, ducam te in uxorem, vel maritum, &c. Et dicuntur tractatus de futuris nuptijs celebrandis. **Sponsalia de presenti**, vocantur, quæ per verba de praesenti concipiuntur, ut: aceipio te in uxorem, maritum, duco te, vel do tibi uxorem, promitto quod velim esse maritus tuus, vel quæ verba, licet sint futuri temporis, important tamen consensum de praesenti: quando nimisrum, de praesentibus nuptijs dispositivè tractatur.. Ut: trastabo te, tanquam uxorem. Providebo tibi ut uxori. Tenebo te pro uxore mea. Non deseram te unquam utpotè Conjugem, nemo nos separabit nisi mors. Sed quia Lutherus inquit, tales subtiles verborum distinctiones, à vulgo praesertim in Germanica lingua, non observantur, & Sophisticis cavillationibus, facile possint eludi & turbari, ut **sponsalia**, quæ revera sunt de **presenti**, rescindantur, vel quæ revera sunt de **futuro**, impleri compellantur.

pellantur. Ideò simplicius & tujius est, non ex cavilatione verborum, sed ex intentione, ratione & alijs circumstantijs tractatum illa judicare. Ac simplicissime res tota, ex tali exemplo intelligi potest. Si dicam, adhibitis etiam testibus seu scriptura, promitto quod vendans tibi domum meam; Vel quod emam ab te domum tuam, illa promissione, vel per illa verba contractus venditionis & emptionis, nondum est celebratus: Sed promittitur tantum venditio, se velle curare, ut aliquando instituatur & celebretur talis contractus, ut constituatur & conveniatur de merce, pretio & reliquis.

13. Ac ad talem promissionem non potest cogi exempto vel vendito, nec statim nascitur actio & obligatio, de promissione quidem & ut fidem liberet, moneri quis potest, cogi autem non potest. Præsertim mutata voluntatis sue probabiliter adducat rationes, undè Lombardus rectè dicit *actus est promittere, aliud facere*.

14. Et Augustinus talem distinctionem sponsalium approbare videtur in enarratione Psalmi 122, his verbis: Uxor facta est donec ad amplexus illos spirituales, ubi securè perfruatur eo, quem detexit, & cui suspiravit in ista diuturna peregrinatione: Sponsa est & accepit arram magnam, sanguinem sponsi, cui secura suspirat nec illi dicitur, noli amare, quomodo dicitur aliquando virginis sponsata, & nondum nuptia, & justè dicitur noli amare. Cum facta fuerit uxor, tunc amare rectè dicitur, quia præ properum & præ posterum desiderium est, & non castum amare eum cui nescit an nubat, potest enim fieri ut alius sponsat & alius ducat uxorem. Quia verò nullus est alius, qui CHRISTO præponatur, secura amat ista. Et antequam illi adjungatur amet

amet, & de longinquo suspirat, & de longinqua peregrinatione. Solus ducat, quia solus talem atram dedit. Hæc de Sponsalibus.

15. Conjugium à jugo communi dicitur, quo vir & uxor in unam junguntur carnem, ut sit quasi ejusdem jugi consortium. Sacra scriptura triplicis conjugij mentionem facit. 1. *Spiritualis*, quod est CHRISTI & Ecclesiae admirabilis per fidem copulatio. Matth. 22. v. 2. Eph. 5. v. 32. 2. *Gloriosi*, quod est CHRISTI & beatorum in futura vita perfectissima unio. Apocal. 21. v. 2. 22. v. 17. 3. *Corporalis*, quod est viri & uxoris legitima conjunctio, quam acceptationem hujus dicimus esse loci.

16. Dicitur aliàs connubium, à nubendo: quoniam antiquitus virgines, quando viris adducebantur, velamine quadam caput & vultum, veluti nube quadam in signum casti pudoris obtegebant: Exemplum nobis ipsa præbet Rebecca. Gen. 24. v. 65.

17. Item Matrimonium, à matre, quia ejus cura, labor & solicitude in pariendis, curandis, fovendis & educandis liberis maximè conspicitur.

18. Est itaq; conjugium Ordinatio DEI, quæ unus mas & una foemina, vinculo indissolubili, ad generis humani propagationem, vita consortium & castitatem tuendam legitimè conjunguntur.

19. Hunc ordinem instituens ac conservans, binaq; corda amore firmo conglutinans, est ipse Deus: Ereditificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adamum. Gen. 2. v. 22. Ipse quoq; salvator in N. T. statum hunc conjugalem confirmans, non solum repetendo verba primævæ institutio-nis: *Quamobrem relinquit homo patrem & matrem, & adhaerabit uxori sua* Matth. 19. v. 5. Verum etiam largissima sua

sua benedictione, vertendo aquam in vinum, honorificaque; sua præsentia nuptias Cananeas honorare non dignatus est. Joh. 2.

20. Hac itaq; ratione videmus Polygamiam, quæ est unius maris, & duarum vel plurium foeminarum, eodem tempore Conjunctione, cum Divina conjugij institutione pugnare, quoniam jubentur tantum duo esse in unam carnem, testatur id ipse salvator Matth. 19. v. 8. Quamvis patres in V. T. in Polygamia vixerent, non omnibus caruere culpa, nobis vero id in N. T. facere minimè convenit, legibus vero non exemplis vivendum, hic non intelligimus successivam polygamiam, qua de mortuo altero conuge, alium ducit, quæ tamen si nimis frequenter fit, incontinentiam sapere videtur. Romani olim pluriū nuptiarum experientiam habere turpe duxerunt.

21. De Patrum Polygamia respondet Augustinus contra Faustum Manichæum lib. 22. Quando mos erat, crimen non erat, & nunc propterea crimen est, quia mos non est. Alia enim sunt peccata contra naturam, alia contra mores, alia contra præcepta, si naturam in errogas, non lasciviendi sed gignendi causa illis mulierculis uestebatur, si morem illo tempore, ut in illis terris hoc facti tabatur, si præceptum nulla lege prohibebatur. Nunc vero cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia & moribus & legibus hoc non licet.

22. Alexander de Ales, tract. 2. de 6. Præcepto. La mech commisit adulterium habendo plures uxores, quia fecit ex incontinentia immoderata. Deinde peccavit contra jus naturale, quia fecit contra illud. *Quod tibi ren-
vii fieri, alteri ne feceris*, at vir non vult ut uxor dividat carnem suam cum multis, & ita peccatum in D E U M fuit, etiam contra morem & castitatem; At Sancti Patres

habuerunt plures conjuges, non commiserunt adulterium, nec peccaverunt contra jus naturale, quia cum eis occulta ratione fuit dispositum, nec contra morem, quia jam erat in consuetudinem tractum. Bonaventura, in 4. Sentent. hæc dispositio facta est. Divina inspiratione, in Patriarchis, & Rege David re promissio.

23. Nec incommoda est sententia, quod concubinus, hoc tantum discriminis fuit, quod haec inferiori gradu & loco erant; liberi quoque concubinarum, cum liberis ex herili conju ge, non pariter succedebant. Gen. 16. v. 3. c. 25. v. 5.

24. Impia est levitas & lascivia Turcarum, quæ eis conceditur in Alcorano, Sureta Nisai, hoc est, in carmen mulierum, ducatis *inquit*: quod lubet vobis de mulieribus, binas vel ternas, vel quaternas². Testantur Postellus & Cleonardus, qui regiones illas lustrarunt, omnem tribunal divortijs & restitutione dotis fatigari, & proinde ipsorum *ICto*s nihil aliud discere, quam causas matrimoniales³. Contingere etiam ut orphani fame pereant, patrimonio in tot frustella dissecto, vel ut fratrum fortior, minores occidatur.

25. Et certe hodiè, cum Christi mandato ad primam conjugij institutionem revocati simus⁴: Concubitus nihil aliud est, quam vel Scortatio, vel adulterium, certum dari non potest, quorum utrique Deus, nisi poenitentiam egerint violatores, gravissimas & corporales & eternas poenas, comminatus est 1. Cor. 6. v. 9. Gal. 5. v. 19. Eph. 5. v. 5.

26. In personis legitimum conjugium inituris, requiritur habilitas & idoneitas, ad societatem conjugalem: Si enim inhabiles & inepti sunt, conjugij finem esse qui non possunt, videlicet procreationem sobolis, quem

quem D^Eus his verbis iannit: Crescite & multiplicamini
et replete terram, Gen. 1. v. 28. Est remedium adver-
sus pravas cupiditates. 1. Cor. 7. v. 2. Hujusmodi igitur
tunc jure optimo a conjugio arceantur, teste ipso Christo,
Matth. 19. v. 1. & 12,

27. 2. Justa etas: impuberes matrimonium, con-
trahere non possunt: Quia deest ipsis necessarium judi-
cium ad legitimum consensum, in illis quoq; desidera-
tur prudentia in gubernanda familia, neq; ad consuetus
dinem Conjugalem sat habiles.

28. 3. In personis Matrimonium contrahentibus,
paritas Religionis observanda; Ipse enim D^Eus ex-
presse Israëlitis, ne matrimonium cum Cananeis ini-
rent interdixit, inquiens: Non accipies Uxorem de filiabus
Cananeorum filiis tuis. Exod. 3. v. 16. Deut. 7. v. 3. Jud.
23. v. 12. Talia autem conjugia, non solum, in V.T. ve-
rum etiam in N. T. interdicta & prohibita inveniun-
tur: Nolite jugum ducere cum infidelibus. 2. Cor. 6. v. 14.
2. Ep. Joh. v. 10. Quod verò hujusmodi conjugia fideli-
um, cum infidelibus periculosissima sunt, testantur nu-
ptiae ipsius Esavi. Gen. 26. v. 34.

29. Requiritur 4: ne Consanguinitas & affinitas
impedimento sint: Nemo n. loquitur ipse D^Eus, ad ullam
propinquam carnem sua accedito, ad retegendum nuditatem,
nam ego Iehovashum. Levit. 18. v. 6. Quoto verò gradu
matrimonia contrahere licet, ordinantia nostra Ecclesi-
astica Fol. 52. & 53. Intra quintum gradum prohibens,
nisi gravis subsit causa docet. In linea autem recta, tam
ascendente quam descendente, Conjugia in infinitum
sunt prohibita, unde recte concluyditur non licuisse aut
Adamo, aut Eve, si alter adhuc in vivis esset, sibi ex toto

genero humano comparere sumere: quia totum genere ex illis descenderit. Gradus prohibiti videantur apud D. Haffneroff. & alios. Interim tamen semper in conjunctionibus, non solum quid licet, sed quid honestum considerandum est.

30. Leges autem illae de gradibus prohibitis, omnes omnino tam Judæos, quam Christianos obligant: tum quia sunt legis naturæ: Omnipotens auditur inter vos stuprum, & hujusmodi stuprum, quod nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem Patris habeat, loquitur Apostolus Paulus 1. Cor. 5: ¶ 1. Tum quia Deus ob violatos hos conjugij gradus, in gentes severè animadvertisit, dicens: Ne polueramini in omnibus ijs, quibus contaminata sunt Gentes, quia ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera vistabo. Levit. 18. ¶ 24. 26. 27. Matt. 14:40.

31. Forma Conjugij in legitima & indissolubili copulatione in unam carnem, ex mutuo consensu orta consistit. Consensus autem hujus necessitatem ipsa institutione conjugij. Gen. 2. ¶ 24. Servatoris assertio. Matt. 19. ¶ 5. Et Exempla ex Sacris deprompta. Gen. 24. ¶ 57. Jud. 14. v. 3. Tob. 7. v. 8. abunde testantur. Sit autem hujusmodi consensus liber, non coactus metu aut minis, acq. illectus premissionibus, plenus non ambiguus, vel turbatus Cœco amore, seu beneficijs aut temulentia: Sed rationem dueem sequi debet, sit deniq; sine cœrus sine dolo & mendacijs.

32. Parentum consensum ad legitimum conjugium requiri, omnibus in confessio est, quoniam est contractus, qui sine partis utriusq; consensu iniri nequit, quod vi quarti præcepti probatur, Honora Patrem tuum & Matrem. &c. Exod. 20. v. 12. Deut. 5. v. 6. Matth. 15.

v. 4. Eph. 6. v. 2. Qui vero consilium & consensum parentum in contrahendo Matrimonio respuunt, hoc praeceptum manifeste transgrediuntur. Per omnia inquit Paulus, obedientiam & honorem parentibus exhibere, teneantur liberi. Coll. 3. 20. jubentur proinde parentes, ut filiis & filiabus suis, de honestis conjugijs provideant. Exod. 34. v. 16. Deut. 7. v. 3. Jerem. 29. v. 6. Abraham filio suo Isaaco, & Isaiae Iacobo iussa dederunt unde sibi conjuges peterentur. **Quis enim maiorem in nos potestatem habet, quam is,** a quo vitam hanc temporalem, hausimus?

33. Parentes patria hac potestate abuti non debent, nam uti liberi jubentur honorare parentes: Ita vicissim parentibus dictum est, ne liberos suos ad iram provocent, Eph. 6. v. 4. Non licet ipsis cogere liberos ad conjugia, quae ipsis minus placent, de hac re conqueritur Pamphilus sibi injuriam fieri maximam, Apud Terent. in And. Act. 1. Scen. 5. dicente: **Qua haec contumelia est?** Uxorem decrevit se dare mihi hodie nonne oportuit me praescisse ante? nonne communicatum oportuit? Neque parentes denegant liberis honestum conjugium inire volentibus.

34. Hic nobis obiecti potest: Esau, Jacob, & Tobias Gen. 26. v. 34. C. 29. Tob. 7. v. 15. invitatis parentibus, uxores duxerunt? Verum Respondemus, Exempla illa nihil probare, quoniam conjugium ipsius Elavi, profectum est a filio immorigero, ideoque ipsius conjuges amaritudo spiritus, ipsi Jacobo & Rebeccæ dicuntur, Gen. 26. v. 36. Jacobus consensum parentum, in contrahendo primum conjugium non contempsit, Tobias Angeli sui duxoris nutum secutus est.

35. Quin enī Deus arbitrio patris relinquit, utrum filiam vitiatam stupratori in conjugium tradere velit.

vel non. Exod. 22. quemadmodum Simeon post vitio-
tam Dinam, consensum patris implorat, Gen. 34. v. 11.
Si verò liberi consensu parentum actutorum non in-
digerent, nimis multi in venerem illicitam ruarent, ut
persons optata potiri possent, consensus itaq; non con-
cubitus, facit nuptias, verum ad evitandum Scandalum,
majusq; malum, quod inde sequatur, ut sive ipsius filius
consulat pater, interdum cogitur concedere, quod de
jure non tenebatur.

36. Cum DEus in prima conjugij institutione, ubi
Eva de costa Adami extruxisset, tum Adam, non ar-
bitrio suo, eam in uxorem duxit, sed ipse creator Eva-
m ad Adamum adduxit, ipsisq; benedixit Gen. 2. v. 22.
Unde liquet benedictionem Sacerdotalem ad legitimū
conjugium requiri, ipse CHRISTUS hoc observari voluit,
ut testantur nuptiae Cananæ Joh. 2. Et parabola illa,
quam profert Christus de epulo nuptiali, quod Rex filio
suo struebat. Matth. 22: 2.3. Apostolus monet omnia in
Ecclesia decenter fieri. Hanc quoq; indissolubilitatis
causam Christus pronuntiat, dicens: Quos DEUS con-
junxit, homo ne separet: Hodiè verò immediate DEUS
conjuges non conjungit, quapropter intermedia Sacer-
dotum operâ id fieri necessum erit.

37. Fines conjugij, in ipsa definitione tres afferun-
tur, quorum primus est procreatio sobolis, quem ipse
DEUS in prima conjugij institutione his verbis innuit;
Crescite & multiplicamini & implete terram. Gen: 1: 28.
hunc finem Tobias in oratione sua indicat, dicens:
Domine DEUS patrum nostrorum, tu fecisti Adam de limo terra,
& dedisti ejus in adjutorium Ewam, & nunc tu sis, quia non libidinis
causa, accipio uxorem meam; Sed sola posteritatis dilectione,
in qua benedicitur nomen tuum in seculum. Tob. 8: 7.

38. **Secundus finis Conjugij, in utilitate & jucunditate** consistit, quem consilium Divinum, his verbis exprimit: *Non est bonus hominem esse solum, faciens ejus adiutorium coram ipso.* Gen, 2: 18. *Est enim foemina non solum sua natura imbecillis, sibiq[ue] prospicere non satis idonea;* Sed etiam vir sine adjutorio muliebri consistere nequit; *Nam meliores sunt duo, quam unas, quia si ecederit unus, erigit alter sotium suum* Eccles, 4: 9. 10.

39. **Tertius finis,** qui post lapsum accessit, accessus dicitur, est quasi remedium infirmitatis, postquam primorum parentū lapsus omnia corrupit, & cupido in ordinatam degeneravit libidinem, honesto conjugij refrigerio, eam restingvere voluit Divina sapientia. *Et hinc jubet Paulus:* *Propter stupra vitanda, suam quicquid uorem habeat.* Hisce ita positis generalem & summū finem, videlicet gloriam DEi non excludimus.

40. **Conjugij contrarium perpetuum ac indissolubilem** esse, tum prima ejus institutio in Paradiſo, quā duo jubentur abire in unam carnem.. Gen, 2. Tum evidētia Christi & Apostoli Pauli precepta, Matth. 5: & 19. 1. Cor, 7. docent, quando Mœchari dicitur, qui cunq[ue] dimissa uxore, aliam ducit, aut qui dimissam ab alio ducit. Apud Romanos, olim Sponsa, nodosissima ex lana Zona cingebatur, Sponsō magna cura solo venda, & dum illi solvendae incüberet, quam indissolubili nodo, sponsz annexus esset, admoneretur.. Verum propter malitiam, ac duritiem hominis, testatur Salva- ior., *Permisit vobis Moses, repudiare uxores vestras, ab initio sicutem non erat sic.*

41. **Divortium** itaq[ue] diū volunt Theologi, à diversitate mentium, quod cum dirimitur Matrimonium,

parte nocens, mentem mutasse & aliam habuisse convin-
catur, quam prius habuit, cum matrimonium contra-
xit: vel quia in diversas partes eant, qui distrahabunt ma-
trimonium.

42. Fit communiter Divortium conjugij consum-
mati, propter alterius conjugis adulterium, vel malam
desertionem per sententiam ordinarii judicis ut perso-
nae innocentie consulatur.

43. Prima causa, ob quam dissolvitur conjugium, ut
ab ipso Christo indicatur, est Adulterium: Ego dico vobis,
inquit, si quis Uxorem repudiaverit, nisi ob adulterium, ma-
ghatur. Matth. 19. v. 9.

44. Altera Divortij causa, à Divo Apostolo Paulo,
affertur.: Si infidelis se separet, separatus est, non est servi-
tuti subjectus frater aut soror in hujusmodi, sed ad pacem voca-
vit nos DEUS. 1. Cor. 7: 15, In hisce enim Apostolus, nio-
bilis sententia CHRISTI (ut quidam volunt) contrarium
statuit: Cum autem Pharisei quererent, an ex ulla
causa, liceat cuiquam dimittere uxorem? Respondet
CHRISTUS, quod ex nulla, nisi ob adulterium.: Cui non
refragatur Apostolus, quia non agit de eadem questio-
ne, scilicet, causis Divortiorum, sed presupposito illegis-
timo infidelis Divortio, consilium suppeditat, quomo-
do conscientia fidelis sit prospiciendum, neq; introdu-
cit novam Divortiorum causam, sed postquam factum
est divortium ab infidele, censem propter fidelem non esse
sub injusta servitute, cum injuria detinendum.

45. Hic autem desertionem malitiosam vocamus,
quando quis nulla honesta causa impulsus à conjuge
discedit, vel levitate vel odio conjugis vagatur.: Sed
quando maritus vel uxor justa causa ab altero abest, des-
ertio non est.

46. Quia
non

46. Pontificij hoc dictum Lutheri exagitant, si Domina nolit veniat ancilla. Sed seipsum optimè explicat, Serm. de Matrimonio. Loquitur autem de uxore maritum deserente. Tertia ratio inquit Divortij est, ubi alter feso alteri subduxerit, & debitam benevolentiam persolvere nolis, aut habitare renuerit, reperiuntur interdum adeo pertinaces uxores, quæ etiam decies in libidine prolaberetur Maritus, pro sua duritia non curarent. Hic opportnum est, ut maritus dicat; si tu nolueris, alia volet. Si Domina nolit, veniat ancilla, ita tamen, ut antea iterum & tertio uxori admoneat maritus, & coram alijs etiam ejus pertinaciam detegat, ut publicè & ante conspectum Ecclesie, duritia ejus & agnoscatur & repudietur, si tum renuat, repudia eam, & in vicem Vasti, Esther Surrogæ. Ahabveri Regis exemplo. Tom. 5. Witenb. lat. pag. 123. refert hanc uxorum pertinaciam, ad causas Divortij, videlicet ad desertionem.

47. Mira est levitas, & prorsus ab honestate aliena, consuetudo incolarum cuiusdam regionis superstitionis Mahometicæ, quando maritus quispiam, ob certam causam in alium locum commigrat, & infra 20. diem non reddit, licebit uxori, alium ducere Maritum priore relicto, id etiam est licitum viro, posteaquam reversus fuerit domum, ut scilicet impune matrimonium cum alia contrahat. Paulus venetus. lib. 1. pag. 73. Haec foeda consuetudo & Diabolica levitas, in mutandis conjugibus fructus est & foetus foedissimæ religionis Mahometicæ.

Et hac ita breviter pro ratione instituti, de amplissima ac maxime ardua hac materia dicta sunt.

Soli DEO præpotenti sit laus,
honor & gloria in omne ævum.

COROLLARIA.

An Conjugium propriè dictum sit Sacramentum. **?**
Negatur.

2. An Cœlibatus absolute præstet Conjugio? Neg.
3. An liceat ministris verbi Divini uxores ducere? A.
4. Qui bina Sponsalia, Publica & Privata contraherit, utra sint præferenda? Resp: dist.
5. An Sponsalia metu & ob minas parentum inita dirimi possunt? Aff.
6. An fatui & furiosi legitime contrahere possunt Matrimonia? dist.
7. An muti & surdi Conjugia inire possunt? Aff.
8. An quis potest ducere eam, quam prius per adulterium polluit? Dist.
9. An Parentes Conjugia liberorum suo sum semper impedire possunt? Negatur.
10. An Conjugium possit dixiri, si quis pro Virgine ducat eam, quæ ab alio viriata est? dist.

11. An Patris impo, improbi, Crudelis, Prodigii, con-
sensus requiratur ad legitimum Conjugium? Aff.
12. An ob assumpta sterilitatis medicamenta, Spon-
salia dirimi queant? Aff.

Humanissimo & Ornatusissimo Dño,

Andreae Joannis Landweter/

Bonarum artium in hac Regia Aboënsi Acade-
mia studiosissimo, de statu Conjugali Solerter
disputanti, Discipulo suo Dilecto,

Leges conjugij, Sanctas, DEus inviolatas~
Esse votans, Mosi Cœlitus hasce dedit,
Horribiles minitans poenas violentibus illas~.

Dixit, nec tacuit, sint in amore gradus~
Qui liciti, qui non liciti, vult hosq; teneri,
Landweter doctis, id docet his Thesibus.
Propterea est dign', faveat cui quisq; bonorum~
Cujus & ulterius, promoveat studia~.

*L. Mq;
Amoris & honoris
Ergo scribebat*

ÆSCHILLUS PETRÆUS

D.

Non te collaudem vis: Laudet te tua virtus:
Doctrina exornat, perpolit atq; beat.
Sic tibi succrescant fama posterioris odores,
Et datur ingenti famore honoris apex.
Quod tibi nunc uoceo dilecte o Sympatriotæ
Huic uolo faveat Omnipotens Dominus!

Sympatriotæ & Consanguinco
suo dilecto, hoc amoris
signum animitus reli-
quit.

Ericus Christophori Myricæ
W-Gothus.

